

KLAGANDE

██████████ ██████████

Ombud: Joakim Runnerström

MOTPART

Programnämnd social välfärd i Örebro kommun

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Karlstads dom den 20 september 2018
i mål nr 4111-17, se bilaga A

SAKEN

Stöd och service till vissa funktionshindrade

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten bestämmer att ██████████ är berättigad till personlig assistans för tillsyn i samband med generaliserande krampanfall samt medicinering i enlighet med vad som anges i domskälen. Det ankommer på Programnämnden för social välfärd i Örebro kommun att beräkna hjälpbehovets omfattning.

Kammarrätten avslår överklagandet i övrigt.

YRKANDEN M.M.

██████████ yrkar att han i första hand beviljas personlig assistans med 730 timmar per vecka och i andra hand med 546 timmar för samma tidsperiod och anför följande.

Förvaltningsrätten har felaktigt prövat hans yrkande om tillsyn som ett grundläggande behov. Behovet av tillsyn utgör i stället ett annat personligt behov och den koppling till psykisk funktionsnedsättning som förvaltningsrätten har gjort är därför inte relevant. Han har epilepsi och får utan förvarning krampanfall då han förlorar medvetandet. Anfällen går inte att förutse och om han är ensam när han får ett anfall riskerar han att skadas. Anfällen kan komma såväl då han är vaken som under dygnsvila. Han kan därför aldrig lämnas ensam utan är i ständigt behov av annans tillsyn dygnet runt.

Om kammarrätten inte anser att han har rätt till tillsyn under dygnsvilan yrkar han i stället väntetid under dygnsvilan. Förvaltningsrätten har avvisat hans yrkande i den delen. Enligt rättspraxis anses frågan i ett assistansmål vara behovet av assistans och redovisade hjälpbehov är omständigheter till stöd för yrkandet. Förvaltningsrätten borde därför ha prövat frågan om tillsyn i form av väntetid under dygnsvilan.

Hans behov av stöd och hjälp vid på- och avklädning är endast delvis ett grundläggande behov eftersom han klarar några moment utan fysisk hjälp. Av utredningen framgår dock att han behöver praktisk hjälp och guidning av annan under hela momenten. Detta är ett annat personligt behov som kommunen inte beviljat någon tid för.

Av den arbetsterapeutiska bedömningen framgår att han behöver praktisk hjälp vid medicineringen genom att han får medicinen framtagen och lagd i sin hand. Någon tid för detta hjälpbehov har han inte beviljats.

Programnämnd social välfärd i Örebro kommun anser att överklagandet ska avslås och anför följande.

Den tid som [REDACTED] beviljats för på- och avklädning har beräknats utifrån det som beskrivs i utredningen. Han beskrivs klara av en del moment

självständigt, varför den tid som beviljats för detta moment får anses tillräckligt.

Insatsen personlig assistans ska vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade situationer. Assistansen ska ges, förutom vid grundläggande behov, även i andra situationer där den enskilde behöver kvalificerad hjälp. Efter ett epilepsianfall behöver [REDACTED] hjälp bl.a. med att duscha. Detta är inte ett sådant kvalificerat hjälpbehov som personlig assistans är tänkt att tillgodose.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

[REDACTED] ansökte hos nämnden i andra hand att beviljas tillsyn som väntetid under dygnsvilan till följd av sin epilepsi. Av nämndens beslut framgår att den avslag hans yrkande i den delen. Förvaltningsrätten borde därför inte ha avvisat yrkandet. Då väntetid ingår i frågan om tillsyn dygnet runt finns inte något hinder mot att kammarrätten, trots det, prövar den frågan.

Vad målet gäller

Det är ostridigt att [REDACTED] har rätt till personlig assistans. Nämnden har beviljat honom biträde av sådan assistans med sammanlagt 137,06 timmar per månad varav 1,83 timmar avser hjälp under dygnsvilan. Frågan i målet är om [REDACTED] har rätt till ytterligare personlig assistans som ett annat personligt behov för främst momentet tillsyn men även för stöd och hjälp vid på- och avklädning och medicinering. Då det är fråga om andra personliga behov finns inte något krav på att behovet av stöd och hjälp ska vara föranlett av en psykisk funktionsnedsättning.

Kammarrättens bedömning

[REDACTED] har en ospecificerad utvecklingsstörning, cerebral pares samt epilepsi. Det är mellan parterna ostridigt att han till följd av sin

epilepsi drabbas av krampanfall som även innebär att han kan förlora medvetandet. Han omfattas av personkretsen i 1 § 1 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Nämnden har inför sitt beslut haft tillgång till bl.a. olika läkarintyg, en arbetsterapeutisk bedömning från november 2016 inför Försäkringskassans prövning av hans rätt till assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken och nämndens samtal med föräldrarna.

I ett läkarintyg från juni 2016 uppgavs att [REDACTED] hade omkring fem stora krampanfall per månad till följd av sin epilepsi. I ett läkarintyg från augusti 2017 uppgavs antalen anfall till omkring två i veckan.

Underlaget för bedömningen av omfattning och karaktär av [REDACTED] behov av tillsyn baseras i huvudsak på uppgifter som hans föräldrar lämnat, inklusive uppgifter i läkarintygen om antalet epilepsianfall. Karaktären och konsekvenserna av epilepsin talar i och för sig för att behovet av tillsyn inte är helt förutsebart. Av den arbetsterapeutiska bedömningen framgår dock att hans epilepsianfall kan utlösas av att han blir agiterad, orolig, rädd eller att han inte får igenom sin vilja. Det är alltså möjligt att i viss omfattning förutse i vilka situationer han får krampanfallen och det bör då också enligt kammarrättens mening vara möjligt att i motsvarande mån förebygga att han får anfall.

Vidare är det varken av det medicinska underlaget eller av utredningen i övrigt visat att [REDACTED] inte skulle kunna lämnas ensam. Utredningen ger mot denna bakgrund inte stöd för att han är berättigad till tillsyn dygnet runt eller väntetid under dygnsvilan. Under dygnsvilan har han för övrigt beviljats personlig assistans med sammanlagt 1,83 timmar per månad. Hans behov av stöd under denna tid får därför anses tillgodosett.

Det är, som tidigare anförts, ostridigt att [REDACTED] har generaliserande krampanfall som medför att han ibland till följd av dem förlorar medvetandet. Det får enligt kammarrättens uppfattning anses klarlagt att han i samband med dessa krampanfall har behov av viss tillsyn. Någon tid för sådan tillsyn har nämnden inte beviljat. Han är därför berättigad till personlig assistans i större utsträckning än vad han beviljats.

Av utredningen framgår vidare att [REDACTED] behöver någon annans hjälp i samband med att han ska ta sin medicin. Han är därför berättigad till personlig assistans även för detta behov.

Utredningen ger inte stöd för att beräkna hjälpbehovets omfattning i ovan angivna situationer. Det är därför av instansordnings skull lämpligt att målet i dessa delar återförvisas till nämnden för beräkning av [REDACTED] behov av hjälp och stöd i samband med dels de generaliserande krampanfallen, dels medicinering.

När det gäller [REDACTED] behov av stöd och hjälp i samband med på- och avklädning gör kammarrätten samma bedömning som förvaltningsrätten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Ewa Hagard Linander

Henrik Brüsin
referent

Liselotte Tagaeus

/Nicolas Soldati

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I KARLSTAD**

DOM
2018-09-20
Meddelad i Karlstad

Mål nr
4111-17

KLAGANDE

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Ombud: Joakim Runnerström
Nordica Assistans AB
Box 6052
700 06 Örebro

MOTPART

Programnämnd social välfärd i Örebro kommun
Utredningsenheten LSS/SoL
Box 348 40
701 35 Örebro

ÖVERKLAGAT BESLUT

Programnämnd social välfärd i Örebro kommuns beslut den 10 augusti 2017

SAKEN

Personlig assistans

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 212678

Postadress Box 568 651 12 Karlstad	Besöksadress Rådhuset, Stora torget	Telefon 054-14 85 00 E-post: forvaltningsrattenikarlstad@dom.se www.forvaltningsrattenikarlstad.domstol.se	Telefax 054-14 85 30	Expeditionstid måndag–fredag 08:00–16:00
---	--	---	--------------------------------	---

BAKGRUND

■■■■■■■■■■ ansökte i april 2017 hos Programnämnd social välfärd i Örebro kommun (nämnden) om ekonomisk ersättning för personlig assistans enligt 9 § 2 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Nämnden beviljade honom insatsen i en omfattning av 137,06 timmar per månad varav 48,68 timmar avsåg grundläggande behov.

PARTERNAS INSTÄLLNING

■■■■■■■■■■

■■■■■■■■■■ yrkar i första hand att han ska beviljas personlig assistans med 730 timmar i månaden eller i andra hand 546 timmar i månaden. Han anför i huvudsak följande.

Han anser i första hand att han ska beviljas mer tid för personliga behov i form av på- och avklädning, hjälp att ta mediciner samt för tillsyn dygnet runt -vilket sammanlagt innebär 730 timmar i månaden. Alternativt för på- och avklädning, hjälp att ta mediciner samt för tillsyn under all tid han är vaken, samt för väntetid under natten - vilket sammanlagt innebär 546 timmar i månaden.

Han behöver praktisk guidning och handräckning under hela på- och avklädningen vilket styrks av ADL-bedömningen utfärdad i november 2016.

Gällande tillsyn har nämnden inte beviljat någon tillsyn som annat personligt behov. Det går inte att förutse när han får ett epilepsianfall. Han får i genomsnitt 2,5 anfall i veckan och det är sannolikt att två av dessa kommer att ske utanför den beviljade assistansen. Han bor visserligen med sina föräldrar men då han är vuxen finns inget föräldraansvar. Han bor inte heller tillsammans med en make eller sambo. De som bor tillsammans med honom

har inget ansvar för att se till honom över huvud taget och hans behov av tillsyn kan inte anses tillgodosett utifrån att han bor med dem. Om rätten anser att han inte har rätt till tillsyn under dygnsvilan så yrkar han istället på väntetid. Han behöver gå på toaletten under natten och behöver då assistans. Det går inte att förutse när han kommer behöva gå på toa och han behöver således ha en assistent i sin närhet i avvaktan på att hjälpbehovet ska uppstå.

Nämnden

Nämnden anser att överklagandet ska avslås och anför i huvudsak följande.

Utifrån det som framkommit i ADL-bedömning och vid hembesök gör nämnden bedömningen att ■■■ inte har något behov av hjälp i samband med av- och påklädning utöver den tid som har beviljats som grundläggande behov. För närvarande är det inte heller klarlagt om medicineringen är bedömd som egenvård varför tid inte har beviljats.

■■■ yrkar på att han ska beviljas tillsyn till följd av epilepsianfall, vilket inte är till följd av hans psykiska funktionsnedsättning och det föreligger inte något hjälpbehov för tillsyn (jfr HFD 2015 ref 46). Det kan gå dagar utan att anfall uppkommer. Eftersom ■■■ bor i hushållsgemenskap finns det personer i hans närhet om anfall inträffar som kan hjälpa honom. ■■■ klarar att på egen hand exempelvis förse sig med vatten om han är törstig samt utsätter sig själv inte för faror. Det finns därmed inget som tyder på att han inte kan lämnas ensam. Det krävs inte ingående kunskaper om honom och hans funktionsnedsättning i samband med det hjälpbehov som kan uppkomma vid epilepsianfall och är därför inte fråga om aktiv tillsyn.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Rättslig reglering

Personer som anges i 1 § lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–10, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. En sådan insats är biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans (7 och 9 §§ LSS).

Med personlig assistans avses enligt 9 a § LSS personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

I lagens förarbeten betonas att personlig assistans ska vara förbehållen situationer av krävande eller på annat sätt komplicerad natur, i regel av mycket personligt slag. Personer som helt eller i stor utsträckning själva klarar av att på egen hand sköta sina personliga behov och enbart har behov av motiverings- och aktiveringsinsatser bör inte ha rätt till personlig assistans (prop. 1992/93:159 s. 64 och 174-175 samt prop. 1995/96:146 s. 13).

Högsta förvaltningsdomstolen har i HFD 2015 ref. 46 prövat frågan om personlig assistans vid annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade och uttalat bl.a. följande. Personlig assistans handlar om hjälp med högst basala behov och det ska vara fråga om hjälp eller stöd av

mycket privat karaktär. Vad som åsyftas är sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket känsliga för den personliga integriteten. Tillägget ”annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade” måste förstås på det sättet att det uteslutande tar sikte på personer med psykiska funktionshinder.

Förvaltningsrättens bedömning

I målet är ostridigt att [REDACTED] tillhör personkretsen i LSS och att han har rätt till personlig assistans. Frågan i målet är om [REDACTED] har behov av ytterligare personlig assistans för att tillförsäkras goda levnadsvillkor. Den närmare beräkningen av tidsåtgången måste således ofta göras med utgångspunkt från en skälighetsbedömning.

[REDACTED] har anfört att han vad gäller exempelvis på- och avklädning har ett tidsmässigt betydligt större behov än vad nämnden beräknat. Förvaltningsrätten anser dock att nämnden gjort en rimlig bedömning av tidsåtgången. De medicinska underlagen och utredningen i målet ger inte något påtagligt stöd för att den beviljade tiden skulle vara otillräcklig.

Av de medicinska underlagen framkommer att [REDACTED] har epilepsianfall och att han följs på neurokliniken pga. detta. Enligt intyg utfärdat den 14 juni 2016 av [REDACTED] specialistläkare, visades det i augusti 2015 en förbättring vad gäller anfallssituationen och att [REDACTED] då uppgavs ha ca fem stora anfall per månad. Enligt föräldrarna har de i ADL-bedömningen som är utfärdad i november 2016 uppgett att det är frågan om epilepsianfall två gånger per vecka. Vid återbesök på neurokliniken i september 2017 har föräldrarna uppgett att det råder samma anfallssituation, dvs. två stycken, men någon medicinändring gjordes inte.

Förvaltningsrätten finner att det är epilepsin som utgör den huvudsakliga grunden för [REDACTED] tillsynsbehov, även om han därutöver har även psykiska funktionshinder. Tillsynsbehov brukar beskrivas som det femte grundläggande behovet och avser enligt praxis uteslutande personer med psykiska funktionshinder (HFD 2015 ref. 46). [REDACTED] behov av tillsyn har inte en sådan koppling till en psykisk funktionsnedsättning att han är berättigad till assistans avseende annan hjälp som förutsätter ingående kunskap om honom. Inte heller anser förvaltningsrätten att tillsynsbehov i detta fall kan anses som ett övrigt personligt behov.

Vad gäller väntetid under dygnsvilan har nämnden inte prövat detta, och förvaltningsrätten prövar inte detta som första instans. Vidare kan förvaltningsrätten konstatera att [REDACTED] har beviljats 1,83 timmar per månad avseende nattliga toalettbesök och finner inte anledning att ifrågasätta denna tid utan hans behov i denna del får därför anses vara tillgodosett. Även i övriga delar får hans behov anses skäligen tillgodosedda genom den personlig assistans han beviljats. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Denna dom kan överklagas. För information om hur man överklagar, se bilaga (DV 3109/1 B).

Joar Berglund

Rådman

I avgörandet har även nämndemännen Siv Palmgren, Mona Lawén och Roger Kolberg deltagit. Emma Koskelainen har föredragit målet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.